

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

ยุทธศาสตร์การพัฒนาของประเทศไทยในช่วง 40 ปีที่ผ่านมา ตั้งแต่เริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในปี พ.ศ. 2504 นั้น ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก แนวทางการพัฒนาส่วนใหญ่ไม่ได้ถูกกำหนดจากความต้องการของประชาชน แต่เป็นแนวทางการพัฒนาที่ถูกกำหนดโดยธนาคารโลก นโยบายหลักที่ผ่านมารัฐจึงเป็นนโยบายที่คำนึงถึงความมั่นคงและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยละเอียดต่อการพัฒนาทางด้าน การเมือง วัฒนธรรม การศึกษา ตลอดจนสิ่งแวดล้อม¹ โดยเฉพาะในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ.2524-2529) ได้มุ่งปรับโครงสร้างการผลิตอุตสาหกรรมเพื่อเพิ่มการส่งออก โดยเน้นความร่วมมือกับภาคเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในช่วงปลายของแผนฯ 5 ซึ่งภาวะเศรษฐกิจของไทยเริ่มถดถอย² ดังนั้นนโยบายของรัฐบาลในช่วงนี้จึงสนับสนุนให้มีการลงทุนของภาคเอกชนในด้านอุตสาหกรรมเพื่อรักษาอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ

ผลจากแนวนโยบายของรัฐที่ต้องการเร่งรัดการพัฒนาทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมในช่วงปลายทศวรรษที่ 2520 ส่วนหนึ่งจึงก่อให้เกิดปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ จะเห็นได้ว่าตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมา ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมได้กลายเป็นปัญหาใหญ่ที่สุดปัญหาหนึ่งของโลก ในขณะที่ประเทศไทยมีความต้องการที่จะเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NICS) จึงต้องเร่งรัดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจซึ่งทำให้เกิดปัญหามลพิษทาง

¹ยุค ศรีอาริยะ, มาयाโลกาภิวัตน์ (กรุงเทพมหานคร: โครงการวิถีสรรค์, 2541), หน้า 254-255.

²กนกศักดิ์ แก้วเทพ, “การพัฒนาประเทศจากแผนพัฒนาฉบับที่ 1-7 : บทวิเคราะห์ทางยุทธศาสตร์,” ใน วิธีวิทยาศึกษาสังคมไทย วิธีใหม่แห่งการพัฒนา (กรุงเทพมหานคร: โครงการส่งเสริมองค์การพัฒนาเอกชนไทย, 2535), หน้า 85-86.

สิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น³ ความเสี่ยงภัยอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นเริ่มมีมากและรุนแรงมากขึ้น ลักษณะของความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมเป็นพิษหรือเป็นอันตรายต่อมนุษย์ส่วนมากเป็นผลมาจากการตัดสินใจและการกระทำของผู้มีอำนาจทางการเมืองและทางเศรษฐกิจมากกว่าประชาชนผู้ประสบกับความเสียหายนั้นๆโดยตรง เป็นการสะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนจะมีบทบาทในการแสดงความไม่เห็นด้วยหรือคัดค้านก็ต่อเมื่ออยู่ในขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติแล้ว ทำให้การจัดการหรือแก้ไขความขัดแย้งเป็นไปอย่างลำบาก⁴ ดังนั้นเมื่อเกิดโครงการที่มีความเสี่ยงต่อชีวิตสูง ประชาชนผู้ซึ่งเป็นฝ่ายที่ต้องเอาชีวิตทั้งชีวิตเสี่ยงภัยอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นจึงมักจะแสดงความคิดเห็นประท้วงหรือคัดค้านโครงการเหล่านั้นอยู่เสมอ⁵

โดยปรากฏการณ์ซึ่งประชาชนออกมาแสดงความไม่เห็นด้วยในนโยบายต่างๆของรัฐในรูปแบบของการประท้วงนั้นเป็นการสะท้อนให้สังคมรับรู้ว่า การเมืองในระบบตัวแทนที่ดำรงอยู่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ในแต่ละกรณี ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงแปรเปลี่ยนไปในรูปแบบของการใช้สิทธิและเสียงโดยตรงมากขึ้นและเป็นการเผชิญหน้ากันระหว่างรัฐบาลในฐานะของตัวแทนประชาชนกับประชาชนจริงๆที่ได้ผลกระทบจากนโยบายซึ่งมักจะตกอยู่ในฐานะที่ต้องเป็นผู้เสียสละ⁶ ในพื้นที่เพื่อแลกกับ “ผลประโยชน์ของชาติ” และรวมไปถึงผลประโยชน์ของประชาชนอื่นๆในสังคมที่ได้รับผลประโยชน์จากนโยบายนั้นๆด้วย ทำให้คนที่มีอำนาจในการต่อรองน้อยใช้การประท้วงเป็นช่องทางของการแสดงออกซึ่งความต้องการของตน

³ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์, นิเวศเศรษฐกิจศาสตร์และนิเวศวิทยาการเมือง (กรุงเทพมหานคร: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 21.

⁴ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, “การเมืองของความขัดแย้ง : ประเทศไทยกับคนเล็กคนน้อยในสังคมไทย,” ใน ความขัดแย้งในสังคมไทย ยุควิกฤตเศรษฐกิจ. พัชรี สีโรรส, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2542), หน้า 78.

⁵สุริชัย หวันแก้ว และคณะ, สารพิษกับสังคมนิกรส์ : จากคลองเตยถึงกาญจนบุรี (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536), หน้า ความนำ.

⁶สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง, สถาบันยุทธศาสตร์, “ปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรง หลังรัฐบาลใหม่บทเรียนจากรัฐบาลเก่า,” ใน สันติวิธี: ยุทธศาสตร์เพื่อความมั่นคง. พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 80-81.

จะเห็นได้ว่า ภายใต้บริบทของการเร่งรัดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้มีความตึงเครียดในการแข่งขันทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดความขัดแย้งหลักรูปแบบใหม่ในสังคมไทยที่เคลื่อนจากประเด็นการแย่งชิงอำนาจทางการเมืองหรือการต่อสู้ในเชิงอุดมการณ์ระหว่างผู้มีอำนาจมาสู่ความขัดแย้งในยุคของการเร่งรัดการพัฒนาซึ่งเป็นความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการจัดการกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา ความขัดแย้งที่ปรากฏในระยะนี้จึงมีรัฐเป็นคู่ขัดแย้งกับประชาชนที่สำคัญโดยเฉพาะในโครงการขนาดใหญ่⁷

ในช่วงเริ่มต้น รัฐมักจะไม่แก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งจากการเร่งรัดการพัฒนาในรูปแบบของการกลบเกลื่อนหรือยุติความขัดแย้งโดยมิได้จัดการแก้ไขที่รากฐานของความขัดแย้ง⁸ ประกอบกับโครงสร้างของรัฐในการจัดการกับปัญหาเป็นลักษณะของการผูกขาดการตัดสินใจในลักษณะของอำนาจนิยม⁹ การจัดการกับความขัดแย้งในบางครั้งจึงมีลักษณะของการใช้อำนาจแต่เพียงฝ่ายเดียวโดยรัฐ ก่อให้เกิดแนวโน้มการเผชิญหน้าระหว่างคู่กรณีที่มีความไม่เท่าเทียมกันในความสัมพันธ์เชิงอำนาจและบางครั้งออกมาในรูปแบบของการใช้ความรุนแรงในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น แม้ว่าสังคมไทยที่ผ่านมาจะมีการใช้ความไม่รุนแรงหรือ "สันติวิธี" ในการแก้ไขปัญหา เช่น การพูดคุยเจรจาต่อรอง แต่ก็ยังเป็นเพียงวิธีการเบื้องต้นและค่อนข้างชั่วคราวซึ่งหากใช้ไม่ได้ผลก็จะหันไปใช้ความรุนแรงกล่าวคือ แม้ว่าสังคมไทยจะไม่ใช้สังคมที่ชอบใช้ความรุนแรงแต่ก็พร้อมที่จะ

⁷ฉันทนา บรรพศิริโชติ, "ความขัดแย้งในสังคมไทย : ช่องว่างของการรับรู้และความเข้าใจ," ใน ความขัดแย้งในสังคมไทย ยุควิกฤตเศรษฐกิจ. พัชรี สีโรต บวรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2542), หน้า 19-23.

⁸Chulacheep Chinwanno, "Rice, farmers and politics of conflict in Thailand," In Food, development and conflict : Thailand and Philippines. Peter Wallensteen, ed. (Uppsala, Sweden: Department of Peace and Conflict Research, Uppsala University Press, 1988), p. 54 อ้างถึงใน ฉันทนา บรรพศิริโชติ, "ความขัดแย้งในสังคมไทย : ช่องว่างของการรับรู้และความเข้าใจ," ใน ความขัดแย้งในสังคมไทย ยุควิกฤตเศรษฐกิจ. พัชรี สีโรต บวรณาธิการ, หน้า 22.

⁹ฉันทนา บรรพศิริโชติ, "ความขัดแย้งในสังคมไทย : ช่องว่างของการรับรู้และความเข้าใจ," ใน ความขัดแย้งในสังคมไทย ยุควิกฤตเศรษฐกิจ. พัชรี สีโรต บวรณาธิการ, หน้า 25.

ใช้ความรุนแรงได้เช่นกัน¹⁰ และหากพิจารณาถึงการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งด้วยการใช้ความรุนแรงมักจะพบว่า การใช้ความรุนแรงนั้นเกิดขึ้นหรือพัฒนาไปในแนวทางคู่ขนานกับการดำเนินการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นด้วย กล่าวคือการใช้ความรุนแรงมักจะขึ้นอยู่กับวิธีการที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งและสถานการณ์ของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างคู่กรณีในขณะนั้นด้วย

ดังจะเห็นได้จาก กรณีการคัดค้านการเปิดดำเนินงานของโรงงานไทยแลนด์แทนทาลัม อินดัสตรี จังหวัดภูเก็ต ในปี พ.ศ.2529 ซึ่งเป็นความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนา ภายใต้บริบทของการมุ่งเน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจและความตื่นตัวในเรื่องสิ่งแวดล้อม โดยรัฐไม่ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของชาวภูเก็ตที่เป็นผู้เผชิญและได้รับผลกระทบโดยตรงจากโครงการที่อาจจะก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ แม้ว่าในเบื้องต้นจะไม่มีการใช้ความรุนแรงในการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น แต่ในท้ายที่สุดแล้วกลับปรากฏว่ามีประชาชนจำนวนมากได้ใช้กำลังและความรุนแรงทำลายทรัพย์สินของทางราชการและเอกชนในวันที่ 23 มิถุนายน 2529¹¹

การคัดค้านการเปิดดำเนินงานของโรงงานแทนทาลัม จังหวัดภูเก็ต เป็นกรณีที่ฝ่ายหนึ่งคือรัฐและเอกชนซึ่งมุ่งหวังผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจำนวนมากจากการผลิตและจำหน่ายแร่แทนทาลัมซึ่งเป็นแร่ที่มีมูลค่าสูงมากในตลาดโลก โดยอ้างว่าหากประเทศไทยสามารถทำการผลิตได้จะนำรายได้เข้าสู่ประเทศได้หลายพันล้านบาทต่อปี ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งคือประชาชนภูเก็ตซึ่ง

¹⁰มารค ตามไท, "การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี," ใน สันติวิธีกับความมั่นคงของชาติ, เอกสารประกอบการสัมมนา กระบวนการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในสังคมไทยกับรัฐธรรมนูญใหม่ จัดโดยสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, มูลนิธิเอเชียศึกษา, ศูนย์ปรัชญากับนโยบายสาธารณะ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 24-25 กันยายน 2541 ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล. อ้างถึงใน ฉันทนา บรรพศิริโชติ, "ความขัดแย้งในสังคมไทย : ช่องว่างของการรับรู้และความเข้าใจ," ใน ความขัดแย้งในสังคมไทย ยุควิกฤตเศรษฐกิจ. พัชรี สีโรบล บรรณาธิการ, หน้า 26.

¹¹ศาลฎีกา, "คำพิพากษาฎีกาที่ ฎ346-347 เรื่อง ก่อการร้ายขึ้นในบ้านเมือง ก่อเหตุเพลิงไหม้ ทำให้เสียทรัพย์และเรื่องก่อการร้ายขึ้นในบ้านเมือง ทำให้เสียทรัพย์," 13 กุมภาพันธ์ 2535.

อาจจะได้รับผลกระทบจากสภาวะแวดล้อมเป็นพิษจากกระบวนการผลิตและแยกรั่วแทนทาลัมซึ่งประชาชนเชื่อว่ามีความเสี่ยงต่อชีวิตตนเองสูง ไม่ว่าจะเป็นภัยจากสารพิษรั่วไหล ภัยจากสารกัมมันตภาพรังสีหรือฝนกรด ซึ่งเคยมีกรณีตัวอย่างที่ประชาชนเสียชีวิตและเจ็บป่วยเป็นจำนวนมากจากการรั่วไหลของสารพิษเช่น ที่โรงงานยูเรเนียมคาร์ไบด์ ในเมืองโกปาล ประเทศอินเดีย หรือกรณีโรงงานไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์ที่สหภาพโซเวียตระเบิด¹² หรือภัยจากฝนกรดที่ประเทศในแถบยุโรป(ซึ่งต่างก็ใช้วิธีการควบคุมสารพิษเหมือนกับที่โรงงานไทยแลนด์แทนทาลัมอินดัสตรี) รวมไปถึงอีกหลายกรณีทั่วโลกที่ผู้ผลิตอ้างถึงเทคโนโลยีระดับสูงแต่เมื่อเกิดอุบัติเหตุขึ้นประชาชนเท่านั้นที่เป็นผู้เสี่ยงชีวิตจากอุบัติเหตุดังกล่าวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้¹³ โดยที่ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการก่อสร้างโครงการดังกล่าว จึงเป็นสาเหตุให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างรัฐและเอกชนกับประชาชนภูเก็ต

การเคลื่อนไหวคัดค้านการก่อตั้งโรงงานไทยแลนด์แทนทาลัมอินดัสตรี จำกัด จังหวัดภูเก็ต ได้เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่มีความพยายามเสนอโครงการเมื่อปี พ.ศ. 2522 แต่ในครั้งนั้นไม่ประสบผลสำเร็จนัก จนกระทั่งปลายปี พ.ศ. 2528 ประชาชนจำนวนหนึ่งอ้างว่าได้รับข้อมูลที่ได้มาจากการลักลอบถ่ายเอกสารของอุตสาหกรรมจังหวัดภูเก็ตและข้อมูลของกรมวิทยาศาสตร์ทหารบก ซึ่งระบุถึงข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการผลิตแร่แทนทาลัมที่อาจจะก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพและชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงโรงงาน ประชาชนกลุ่มดังกล่าวจึงได้รวมตัวกันศึกษาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นภายหลังจากที่โรงงานเปิดดำเนินการ ประกอบกับมีคำยืนยันของนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมที่ระบุถึงความไม่ปลอดภัยในกระบวนการผลิตทำให้กลุ่มบุคคลดังกล่าวเชื่อว่า โรงงานแทนทาลัมเป็นอันตรายต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของคนภูเก็ตอย่างแน่นอน จากนั้นมีการเผยแพร่ข้อมูลแก่สาธารณชนเป็นวงกว้างจนเป็นต้นเหตุของการประท้วงในเวลาต่อมาซึ่งในการประท้วงมีทั้งนักศึกษา ชมรมอนุรักษ์และประชาชนชาวภูเก็ตประมาณ 70,000 คน โดยได้ร่วมกันทำหนังสือถึงรัฐบาลเพื่อยับยั้งการออกใบอนุญาตให้โรงงานดำเนินการผลิตแร่แทนทาลัมและให้รัฐบาลมีคำสั่งปิดโรงงานฯโดยเด็ดขาด¹⁴ โดยจะขอคำตอบจากรัฐบาลในวันที่

¹²สุภาภรณ์ จรัสพัฒน์, "วีรกรรมภูเก็ต แทนทาลัมรำลึก(?)". มติชนสุดสัปดาห์ 6 (10 สิงหาคม 2529):19.

¹³กองบรรณาธิการมติชน, ขุมทอง "แทนทาลัม" (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2529), หน้า 38-40.

¹⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 60-61.

2 กรกฎาคม 2529 โดยผู้ชุมนุมได้ตกลงกันว่าหากคำตอบจากรัฐบาลไม่เป็นที่น่าพอใจก็จะมี การนัดประท้วงอีกครั้งเพื่อยืนยันเจตนารมณ์¹⁵

นอกจากนี้ประชาชนชาวภูเก็ตและกลุ่มต่างๆได้เคลื่อนไหวกดดันและแสดงท่าทีคัดค้าน การเปิดดำเนินการของโรงงานมาโดยตลอดเพื่อยืนยันเจตนารมณ์ที่จะล้มเลิกโครงการดังกล่าว โดย มีการรวบรวมรายชื่อประชาชนที่ไม่เห็นด้วยกับโครงการทั่วทั้งจังหวัด โดยการประท้วงเป็นไปอย่าง กว้างขวาง เช่น การปิดประกาศการประท้วงทั่วทั้งจังหวัด มีการนัดชุมนุมของประชาชนกลุ่มย่อยๆ ในหลายสถานที่ การร้องเรียนเป็นหนังสือถึงหน่วยงานราชการในท้องถิ่น รวมไปถึงการยื่นหนังสือ คัดค้านอย่างเป็นทางการต่อรัฐบาลด้วย

ความน่าสนใจของการประท้วงในครั้งนี้ส่วนหนึ่งก็คือ วิธีการประท้วงในรูปแบบของการไม่ ให้ความร่วมมือและกดดันผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรง เช่น การกดดันหุ้นส่วนของ บริษัทไทยแลนด์แทนทาลัมอินดัสตรี จำกัดโดยการเสนอให้มีการเสนอให้ลบชื่อสะพานสารสิน (ซึ่ง เชื่อมระหว่างจังหวัดภูเก็ตกับจังหวัดพังงา) เนื่องจากนายพงส์ สารสิน ผู้เป็นหุ้นส่วนของบริษัทฯ นั้นมีนามสกุลพ้องกับชื่อของสะพาน นอกจากนี้ยังมีการไม่ให้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจแก่ หุ้นส่วนบริษัทในหลายกรณีเช่น ประชาชนชาวภูเก็ตไม่สนับสนุนการบริโภคเครื่องดื่มน้ำอัดลม ยี่ห้อโค้ก เนื่องจากเข้าใจนายพงส์ สารสิน เป็นผู้บริหารระดับสูงของบริษัทซึ่งได้ลิขสิทธิ์ในการผลิต และจำหน่ายเครื่องดื่มยี่ห้อนี้เพื่อเป็นการกดดันให้นายพงส์ สารสิน ถอนหุ้นจากบริษัท¹⁶ หรือการ ถอนเงินจากธนาคารกรุงเทพและธนาคารไทยพาณิชย์เนื่องจากมีชื่อของผู้บริหารธนาคารเป็น หุ้นส่วนอยู่ในโรงงานฯ นอกจากนี้ประชาชนที่ประกอบอาชีพพ่อค้าแม่ค้าในตลาดยังได้ปฏิเสธที่จะ ขายสินค้าและบริการให้กับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโรงงานอีกด้วย¹⁷

อย่างไรก็ตามเหตุการณ์ของการประท้วงได้ตึงเครียดมากขึ้นเมื่อรัฐบาลมอบหมายให้ นายจิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา รักษาการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม เดินทางมาที่

¹⁵“มหาภัยแทนทาลัม การลุกขึ้นสู้ของชาวภูเก็ตเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม,” มติชนสุดสัปดาห์ 6 (8 มิถุนายน 2529): 10.

¹⁶“แทนทาลัม...มันมาอย่างไรก่อนถึงจุดจบอันเศร้าใจ,” มติชนสุดสัปดาห์ 6 (29 มิถุนายน 2529): 6-7.

¹⁷ กองบรรณาธิการมติชน, ขุมทอง “แทนทาลัม”, หน้า 62.

จังหวัดภูเก็ตเพื่อเป็นตัวแทนรัฐบาลในการเจรจากับประชาชนและบริษัทไทยแลนด์แทนทาลัม อินด์สตรี้ จำกัด ตามประกาศกระทรวงอุตสาหกรรมที่กำหนดให้มีการเจรจาทั้ง 3 ฝ่ายในวันที่ 23 มิถุนายน 2529 แต่ปรากฏว่าในวันที่ 23 มิถุนายน 2529 รัฐมนตรีไม่ได้มาพบประชาชนตาม กำหนดการ เหตุการณ์จึงได้บานปลายถึงขั้นมีการทำลายทรัพย์สินของทางราชการและของเอกชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงงานฯ โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้ จนในที่สุด รัฐบาลต้องประกาศภาวะฉุกเฉินขึ้น เหตุการณ์จึงได้สงบลง ภายหลังจากเหตุการณ์รัฐบาลมีมติให้ โรงงานสามารถดำเนินการได้ แต่จะต้องตั้งอยู่ในสถานที่ใหม่ที่เหมาะสมและมีการศึกษาถึงปัญหา สิ่งแวดล้อมและมีระบบป้องกันมลพิษที่ดีเพียงพอ¹⁸

เหตุการณ์ดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวต่อสู้ของประชาชนครั้งสำคัญครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ของความขัดแย้งในสังคมไทยซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนได้อย่างน่าสนใจ เนื่องจากการเคลื่อนไหวคัดค้านในกรณีนี้เป็นการแสดงความไม่เห็นด้วยของประชาชนจำนวนหลายหมื่นคนอย่างพร้อมเพรียง เช่น การแสดงความคิดเห็น และเข้าร่วมอภิปรายทั้งกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ในที่สาธารณะ การบริจาคสิ่งของและทุนทรัพย์ในการชุมนุมประท้วง การร่วมใจกันไม่บริโภคสินค้าและบริการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงงานแทนทาลัม การปิดป้ายประกาศการคัดค้านทั่วทั้งจังหวัด เป็นต้น ซึ่งเป็นลักษณะของการต่อสู้ที่ต้องอาศัยความร่วมมืออย่างดีและไม่มีการใช้ความรุนแรง อย่างไรก็ตามในระยะเวลาต่อมาเมื่อความขัดแย้งเริ่มมีความตึงเครียดมากขึ้น กลับพบว่ามีการใช้ความรุนแรงในหลายลักษณะเช่นกัน เช่น การใช้สิ่งของขว้างปาเจ้าหน้าที่ของรัฐและมีการทำลายทรัพย์สินของทางราชการและเอกชนในท้ายที่สุด ดังนั้นคำถามสำคัญของปัญหานี้จึงอยู่ที่ว่า เหตุใดการประท้วงในครั้งนั้นเริ่มต้นด้วยการไม่ใช้ความรุนแรงแต่ในท้ายที่สุดแล้วจึงมีการใช้ความรุนแรงเพื่อแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งซึ่งก็เป็นลักษณะที่พบเห็นได้ทั่วไปในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในปัจจุบันของสังคมไทยด้วยเช่นเดียวกัน

¹⁸“ผลสรุปแทนทาลัมเดินหน้าหาที่ตั้ง” มติชนสุดสัปดาห์ 6 (10 สิงหาคม 2529): 6.

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงองค์ประกอบและกระบวนการของการใช้ความรุนแรงในกรณีการคัดค้านการเปิดดำเนินงานของโรงงานไทยแลนด์แทนทาลัมอินดัสตรี จังหวัดภูเก็ต
2. เพื่อศึกษาถึงลักษณะของการต่อสู้ที่ไม่ใช้ความรุนแรงในกรณีการคัดค้านการเปิดดำเนินงานของโรงงานไทยแลนด์แทนทาลัมอินดัสตรี จังหวัดภูเก็ต
3. เพื่อศึกษาถึงเงื่อนไขต่างๆที่ส่งผลให้มีการใช้ความรุนแรงและการไม่ใช้ความรุนแรงในกรณีการคัดค้านการเปิดดำเนินงานของโรงงานไทยแลนด์แทนทาลัมอินดัสตรี จังหวัดภูเก็ต

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

เงื่อนไขที่กำหนดให้มีการใช้ความรุนแรงในกรณีการคัดค้านการเปิดดำเนินงานของโรงงานไทยแลนด์แทนทาลัมอินดัสตรี จังหวัดภูเก็ต น่าจะเป็นเพราะการเชื่อว่าการใช้ความรุนแรงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นสำหรับการบรรลุจุดมุ่งหมายมากกว่าความไม่พอใจหรือความโกรธที่เกิดจากความคาดหวังว่าประชาชนจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีและปลอดภัย กับ ความเป็นจริงที่ชีวิตต้องเผชิญกับความเสี่ยงถึงขั้นอาจเป็นอันตรายต่อชีวิตอันเนื่องมาจากสารพิษจากโรงงาน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การใช้ความรุนแรงในการเคลื่อนไหวคัดค้านการเปิดดำเนินงานของโรงงานไทยแลนด์แทนทาลัมอินดัสตรี จังหวัดภูเก็ต มีขอบเขตการศึกษาเฉพาะเงื่อนไขต่างๆที่ทำให้มีการใช้ความรุนแรงและไม่ใช้ความรุนแรง โดยศึกษาบริบททางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของชาวภูเก็ตทั้งก่อนและในช่วงที่มีการคัดค้านโรงงานแทนทาลัม ช่วงเหตุการณ์การคัดค้านโรงงานแทนทาลัมในปลายปี พ.ศ. 2528 จนถึงเหตุการณ์ยุติ

1.5 ข้อยกเว้นของการวิจัย

1. การวิจัยเรื่อง การใช้ความรุนแรงในการเคลื่อนไหวคัดค้านการเปิดดำเนินงานของโรงงานไทยแลนด์แทนทาลัมอินดัสตรี จังหวัดภูเก็ต เป็นการศึกษาย้อนหลังถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตมากกว่า 15 ปีขึ้นไป ดังนั้นจึงมีข้อจำกัดในเรื่องของข้อมูลบางส่วน เช่น บุคคลที่มีส่วนร่วมในเหตุการณ์ ซึ่งส่วนหนึ่งได้เสียชีวิตแล้วในขณะที่ทำการศึกษาวิจัย เป็นต้น

2. เนื่องจากเป็นการศึกษาการใช้ความรุนแรงในลักษณะของการเผาทำลายทรัพย์สินทั้งของทางราชการและเอกชน ซึ่งเป็นการกระทำที่เป็นความผิดตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ดังนั้นข้อมูลส่วนหนึ่งที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์จึงมีข้อจำกัดในแง่ของข้อเท็จจริงบางส่วนที่บุคคลเหล่านั้นไม่ต้องการที่จะเปิดเผย

1.6 วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง เงื่อนไขและสาเหตุของการใช้ความรุนแรงและความไม่รุนแรงทางการเมือง ศึกษาเฉพาะกรณีการเคลื่อนไหวคัดค้านการเปิดดำเนินงานของโรงงานไทยแลนด์แทนทาลัมอินดัสตรี จังหวัดภูเก็ต เป็นการศึกษาวิจัยโดยอาศัยการพรรณนาและวิเคราะห์ (Descriptive and Analytical Methods) โดยแบ่งการศึกษาวิจัยเป็น 2 วิธี

1. การสำรวจและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) โดยค้นคว้ารวบรวมข้อมูลและเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ แนวคิดและทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการพรรณนาและอธิบาย โดยแบ่งเอกสารได้เป็นสองส่วน ดังนี้

1.1 เอกสารชั้นต้น (Primary Sources) เช่น ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เอกสารหนังสือราชการของจังหวัดภูเก็ต เอกสารรายงานการตรวจขออนุญาตตั้งโรงงาน บันทึกคำให้การของพยานในชั้นสอบสวนและในชั้นศาล ตลอดจนคำพิพากษาศาลฎีกา

1.2 เอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) เช่น ข้อมูลเหตุการณ์จากหนังสือพิมพ์รายวันและรายสัปดาห์ สยามจดหมายเหตุและเอกสารของกลุ่มผู้คัดค้าน รวมไปถึงบทความวารสาร หนังสือ งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง

2. การสำรวจภาคสนาม (Field Survey) โดยการสัมภาษณ์ในเชิงลึก (in-depth Interview) เพื่อยืนยันข้อมูลและเอกสารที่ยังไม่ชัดเจนและไม่สมบูรณ์ โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือ ตัวแทนกลุ่มที่เคลื่อนไหวคัดค้าน เช่น คณะกรรมการประสานงานต่อต้านมลภาวะเป็นพิษจังหวัดภูเก็ต นักศึกษาภูเก็ต 24 สถาบัน คณะกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 14 สถาบัน กำนันผู้ใหญ่บ้าน ตลอดจนประชาชนภูเก็ตที่มีส่วนร่วมในเหตุการณ์

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องการใช้ความรุนแรงในการเคลื่อนไหวคัดค้านของประชาชน
2. เพื่อเป็นบทเรียนให้กับหน่วยงานภาครัฐในการกำหนดนโยบายที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่และการบริหารจัดการความขัดแย้งเพื่อหลีกเลี่ยงความรุนแรง
3. เพื่อเป็นบทเรียนต่อการเคลื่อนไหวคัดค้านของประชาชนในการหลีกเลี่ยงความรุนแรงในระหว่างการชุมนุมประท้วง

1.8 การนำเสนอการวิจัย

บทที่ 1 บทนำ

- 1.1 ความเป็นมาของปัญหา
- 1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 1.3 สมมติฐานของการวิจัย
- 1.4 ขอบเขตของการวิจัย
- 1.5 ข้อยกเว้นของการวิจัย
- 1.6 วิธีการดำเนินการวิจัย
- 1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
- 1.8 การนำเสนอการวิจัย

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 2.1 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้ง
- 2.2 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรุนแรง
- 2.3 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการไม่ใช้ความรุนแรง
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.5 กรอบในการศึกษา

บทที่ 3 ที่มาของปัญหาความขัดแย้งและการชุมนุมประท้วง

- 3.1 สังคมไทยกับปัญหาความขัดแย้ง
- 3.2 บริบทของปัญหาในท้องถิ่น
- 3.3 ความเป็นมาของปัญหาความขัดแย้ง

บทที่ 4 การเคลื่อนไหวคัดค้านการเปิดดำเนินงานของโรงงานไทยแลนด์แทนทาลัม
อินดัสตรี จังหวัดภูเก็ต

4.1 การเคลื่อนไหวคัดค้านการเปิดดำเนินงานของโรงงานไทยแลนด์แทนทาลัม
อินดัสตรี จังหวัดภูเก็ต

4.2 กระบวนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

4.3 ความรุนแรงในการชุมนุมประท้วง

บทที่ 5 เจื่อนไขที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรง

5.1 องค์ประกอบของการใช้ความรุนแรง

5.2 กระบวนการใช้ความรุนแรงในการเคลื่อนไหวคัดค้าน

5.3 ความเข้าใจของรัฐต่อเจื่อนไขที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรง

5.4 เจื่อนไขที่สำคัญของเหตุการณ์

5.5 ความสัมพันธ์ระหว่างเจื่อนไขที่สำคัญของความรุนแรง

5.6 เจื่อนไขที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรง

บทที่ 6 บทสรุป

ภาคผนวก